

Oponentský posudek na diplomovou práci Kateřiny Chytráčkové „Totalitarismus (vyučovaný prostřednictvím beletrie jako téma hodin občanské výchovy).“

Z podtitulu názvu diplomové práce a stejně tak z autorčiny formulace jejího cíle („představit způsob, jakým lze problematiku totalitních režimů díky vybrané beletrii vyučovat“ /viz s. 5/) jednoznačně vyplývá její didaktický charakter, ovšem oborově si autorka zvolila politologii.

Ani z obsahu práce není zřejmé její primární (oborově profilační) zaměření.

Práci autorka rozvrhla do tří částí v podobě kapitol: I. Totalitarismus, II. Beletristická část, III. Didaktická část.

V první kapitole „Totalitarismus“ (s. 8 – 24) autorka uvádí vymezení pojmu totalitarismus, přičemž zde srovnává jeho vymezení u H. Arendtové a R. Arona. Zaměřuje se na charakteristické rysy totalitarismu, jimiž jej uvedení autoři vymezují, srovnává podobné i odlišné znaky totalitarismu, nacismu a komunismu a stručně nastiňuje koncept svobody jako „života v pravdě“ u V. Havla.

II. kapitola „beletristická část“ (s. 25 – 69) sestává z témat Nacismus, Komunismus a Sociální utopie. Ke každé této tematizaci autorka vybrala beletristické tituly: pro téma Nacismus knihy E. Wiesela „Nic“ a L. Fukse „Spalovač mrtvol“, pro téma Komunismus dílo A.I. Solženicyna „Jeden den Ivana Děnisoviče“ a T. Brussiga „Na kratším konci ulice“ a pro téma Sociální utopie pak román E.A. Blaira (G. Orwella) „1984“ a R. Bradburyho 451 stupňů Fahrenheita.“ Ve II. kapitole autorka prezentuje program RWCT, který je u nás již od 90. let hojně využíván.

Pokud budeme předloženou diplomovou práci nahlížet „optikou interdisciplinarity“, tak z hlediska didaktiky, tj. zde jako přípravu učitele na výuku daného tématu, tak mezipředmětovost tu bezesporu obsažena je, a to primárně mezi vyučovacími „předměty“ OV (resp. ZSV) a Český jazyk a literatura. Ovšem v náhledu na interdisciplinarity diplomové práce jako celku, jsem dost na rozpacích. Proč například autorka ve svém zpracování nerozlišila specifika politologického, filozofického, sociologického, etického aj. pojetí totalitarismu? Toto rozlišení by jí umožnilo pochopit výjimečnost (svým způsobem „výsostnost“ díla H. Arendtové (nejen její Původ totalitarismu, ale i další její práce), v nichž formuluje s obdivuhodnou hloubkou a pozoruhodnými postřehy nejen podstatu totalitarismu, nýbrž i souvislosti a příčiny skutečnosti kdy a kde dochází k přechodu od ideologie k teroru. Ukazuje a pojmenovává to, co přiměje člověka vzdát se svobody svého myšlení, pochybující kritičnosti a morální soudnosti. Teprve v odpovědích na tyto otázky můžeme bezezbytku pochopit podstatu totalitarismu.

Autorčino pojetí interdisciplinarity vyvolává dále otázku, zda je diplomové práci relevantní textová část obnášející převyprávění obsahů beletristických děl. A právě to tvoří v této práci její nerozsáhlejší část – což ovšem nelze považovat za odborný text.

Chápejme dobře: autorčin nápad využít beletristické literatury k výkladu a porozumění problematice totalitarismu, považuji za výborný, a – jak si autorka ověřila sama ve své výuce – efektivní: žáky zaujala, vzbudila jejich zájem a některé motivovala k vlastnímu přečtení některého z uvedených děl. To je velmi dobré, zvláště v situaci, kdy dnešní žáci nejenže literaturu nečtou, ale – autorka rovněž konkrétně zjistila – mají velký problém přečíst text plynule, správně a nahlas (9. třída!!) Tento nápad je příkladem uplatňování mezipředmětových vztahů ve výuce (viz RVP). Líbí se mi také, že autorka vždy stručně představí autora díla, formuluje „totalitní rysy ve zkoumaném díle“ a uvádí i „srovnání“ (vždy dvou vybraných děl). Tedy: posuzováno z hlediska přípravy učitele na výuku, je to precizní. Ovšem v diplomové práci to působí jako vložený „čtenářský deník.“ Pokud by autorka

převyprávění obsahů (dějů) beletristických děl zařadila do přílohové části nebo zpracovala do podoby pracovních listů pro žáky včetně otázek, které mají promyslet a zodpovědět, nešlo by proti tomu nic namítnout.

Jistou výhradu mám i k tomu, že seznam literatury uvedený na konci diplomové práce, obsahuje málo odborných titulů.

Celkově je práce psána přehledným, srozumitelným jazykem, autorčin projev je kultivovaný (jen pár výjimek, např. užívání pojmů „historicita“, „podsekce“...). Závěr do značné míry opakuje Úvod, podobně i uvedení jednotlivých kapitol práce opakuje to, co autorka píše již v Úvodu. Obsah Závěru se zde týká spíše reflexe z její výuky, a to pouze z jedné hodiny ; autorka tu píše, co by event. mohla ještě udělat a jak je „práce se středoškoláky náročná“ (přičemž však pracovala se žáky 9. třídy). Je také škoda, že např. neuvedla konkrétní odpovědi a postřehy žáků na položené otázky, neuvádí, co ji samotnou překvapilo (kromě jejich špatné schopnosti číst) nebo v čem konkrétně rozpoznala ve své výuce tzv. slabá, hluchá či naopak silná místa.

Diplomovou práci K. Chytráčkové **doporučuji** k obhajobě.

Otázky k obhajobě:

1. Co je podle H. Arendtové tím, co přiměje člověka vzdát se své svobody?
2. Jaký je rozdíl mezi násilím a terorem, mezi ideologií a totalitarismem?
3. Proč autorka zařadila uvedená díla do sociálních utopií?
4. Jak jsou v didaktice definovány klíčové prvky interaktivní hodiny a jaký je rozdíl mezi zpětnou vazbou a dvojnásobnou zpětnou vazbou?

V Praze 16. 12.
2012

PhDr. Věra Jirásková, Ph.D.

